

ДО 95-РІЧЧЯ ВІД ДНЯ НАРОДЖЕННЯ ПРОФЕСОРА СТЕПАНА ЗЛУПКА

TO THE 95TH ANNIVERSARY OF THE BIRTH
OF PROFESSOR STEPAN ZLUPKO

<https://doi.org/10.15407/economyukr.2026.08.095>

С.М. ГОЛУБКА, д-р екон. наук, проф.,
професор кафедри економіки та фінансів
ВНЗ «Національна Академія управління»
вул. Ушинського, 15, 03151, Київ, Україна
e-mail: holubkas@urkr.net
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3702-073X>

ЖИТТЄВІ ДОРОГИ ВИДАТНОГО ВЧЕНОГО

Проаналізовано основні віхи наукової діяльності видатного подвижника української економічної науки професора Степана Злупка (1931—2006) крізь призму примхливого норову долі. Представлено основні напрями заснованої ним наукової школи, висвітлено дороговкази з неповторними уроками життя: самоповаги, вдячності, віри в себе, відчуття національної гідності, щоденної праці. Обґрунтовано значення спадщини С. Злупка для формування національної ідентичності й розуміння місця та ролі української економічної науки у світовому науковому процесі.

Ключові слова: українська економічна наука; наукова школа; економічна україністика; регіоналістика; екогенологія; економічна франкіана.

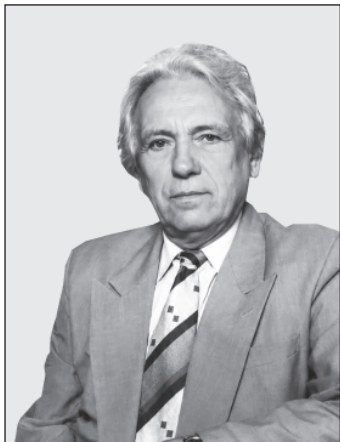
...Я син народа,
Що вгору йде, хоч був запертий в льох.
Мій поклик: праця, щастя і свобода,
Я є мужик, пролог, не епілог.

Іван Франко

Людське життя — це двовимірне подорож: крізь простір і крізь час. У кожної людини — своя дорога і свій широкий світ, який ця дорога відкриває. Як писав Т. Шевченко, «...у всякого своя доля і свій шлях широкий». Одні йдуть тернистими шляхами долі — і зникають безслідно; інші йдуть тими самими шляхами, витримують примхи долі — і стають дороговказом для тих, хто вірить і йде. Якраз серед таких стоїків — професор Степан Мико-

Ц и т у в а н н я: Голубка, С. (2026). Життєві дороги видатного вченого. *Економіка України*. 69. 08(777). 95—101. <https://doi.org/10.15407/economyukr.2026.08.095>

© Видавець ВД «Академперіодика» НАН України, 2026. Матеріал опубліковано на умовах відкритого доступу за ліцензією CC BY-NC-ND license (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>)

Степан Злупко

лайович Злупко, який гідно пройшов усі перипетії, залишивши глибокий слід у науковому просторі України і здобувши визнання в багатьох країнах світу. Цей слід — приклад справжньої життєвої незламності, що промовляє крізь простір і крізь час.

Життєвий шлях С. Злупка почався в селі Дорожів Самбірського повіту (нині Дрогобиччина) на Львівщині, а зупинився у Львові — лаг часу переріс у ціле життя, наповнене працею, утисками, здобутками і невичерпною любов'ю до науки і України. Саме так — шлях зупинився, але не обірвався й не завершився, бо має продовження у його синові, учнях, послідовниках і симпатиках.

У 95-ту річницю з дня народження мого Вчителя я знову аналізую його життєвий шлях як вдячний учень, адже його життя залишило не лише спогади, а й цілий науковий доробок — приклад того, як варто жити попри будь-які випробування, незважаючи на круті повороти долі.

Уранці 15 липня 1931 р. народився хлопчик, якому судилося стати одним з найвидатніших українських економістів другої половини ХХ — початку ХХІ ст. Але того літнього дня ще ніхто про це не думав і не знав. Хлопчика назвали по-козацькому Степаном, простим, поширеним тоді й укоріненим у народну традицію ім'ям. Ім'я Степан носить у собі вінець: той, хто носить вінець, несе й тягар, який треба пронести через усе життя.

Він народився у селі Дорожів, через яке протікає річка Бистриця, — селі, що, за документальними свідченнями, існувало ще в часи Галицько-Волинського князівства. Схоже, і сама ця назва була знаком долі. Дорога... Шляхи... І рух уперед, попри всілякі негаразди, подібно до річки Бистриці, яка завжди поспішає. Бистриця — так її називали ще прадіди, що означає: прозорий, ясний, стрімкий потік, який бере початок у гірських Горґанах і швидко несе свої води кудись униз, до людей... Норов нестримної річки ніби перейшов у кров предків, невіддільних від рідної землі, й став спочатку непомітним, але згодом знаковим і доленосним у формуванні характеру Степанка. Він ріс так, як у ті часи росли багато інших сільських дітей, — босоніж і в скромному достатку, однак це не заважало йому бути щасливим. Дитинство — прекрасна життєва пора, навіть коли минає в небагатому на статки середовищі.

Формування світорозуміння Степана припало на найстрашніший час у новітній українській історії. Влади змінювались, як пори року, але кожна залишала свій слід у людських долях. Можливо, саме тоді, у ті буремні роки, у хлопця виробилося те особливе чуття справедливості й національної гідності, яке пізніше стане стрижнем усієї його наукової і громадянської позиції. Становлення особистості відбувалося на межі двох світів: світу землі з важкою селянською працею і світу книги, до якої тягнулася допитлива дитяча душа. Родина Злупків не бідувала, хоча й не мала великих статків.

Мати, дивлячись на сина, бачила майбутнього господаря. Однак перспектива заможного господаря чомусь Степана не вабила. Чи міг він уже тоді знати, що доля готує йому інший шлях? Довший. Тяжчий. І — якщо вистачить сил дійти — великий. Від матері він успадкував не землю, а любов до праці — ту незламну, майже шалену працелюбність, яка згодом дивуватиме і колег, і студентів, і навіть тих, хто намагатиметься його зламати. У ранньому дитинстві Степан виходив босоніж на стежку, що вела до річки, і відчував під ногами холодну росяну траву — відчуття, яке залишається з людиною назавжди і не забувається через роки. Він стояв на березі, дивився на другий бік — туди, де починалося щось велике й незрозуміле, те, чого він тоді ще не міг збагнути. Стежка до річки була його першою дорогою — тією, яку він пізнав ще до того, як пізнав дорослий світ.

Але справжньою, великою дорогою його життя і найсильнішим з ранніх спогадів виявилася подорож до Дрогобича. Степанкові було лишень шість рочків, 16 км пішки з мамою — і ноги, звиклі лише до м'якої трави рідного села, уперше торкнулися твердої міської бруківки. Він і сам тоді не знав, що це була лише репетиція — перед іншими дорогами, важкими і водночас цікавими, тернистими й непередбачуваними, якими в майбутньому йому доведеться пройти, долаючи перипетії життя.

Школу він закінчив у рідному селі, а далі — Дрогобицький учительський інститут і врешті — історичний факультет Львівського державного університету імені Івана Франка. Хоча справжнім покликанням Степана стане економічна наука, саме історична школа дасть йому те, чого бракує багатьом «чистим» економістам, — відчуття часу, відчуття того, як думка проростає крізь «товщу століть».

Визнанням здібностей, які він встиг проявити ще студентом, — участь у наукових студентських конференціях, перші наукові публікації, робота в студентському гуртку при кафедрі політекономії, читання лекцій на основі власного тексту в різних населених пунктах і трудових колективах Львівщини, — стало те, що з десяти відмінників його групи в університеті залишили лише одного — Степана Злупка. А далі аспірантура, наукові статті, перші лекції перед студентською аудиторією. І якраз тоді, коли здавалося, що дорога до наукового визнання відкрита, вона раптом обірвалася. Степана Злупка звільнили з університету за те, на що за радянських часів наважувалися лише одиниці, — він не бажав думати і писати так, як наказувала система, а мав власну, незалежну точку зору на трактування суспільно-політичних і економічних процесів в Україні минувшини, насамперед історії економічної думки Галичини другої половини XIX ст. Це була тема, яка вимагала не тільки ерудиції, а й громадянської мужності та інтелектуального стоїцизму: йшлося про те, як українська економічна думка формувалась і розвивалась у супереч імперським наративам.

Вірність науковій істині мала для вченого високу ціну — вона коштувала йому обраної професії. Заборона викладати стала не просто адміністративним рішенням — вона стала маркером того, як тонка межа між наукою та

ідеологією може перетворитися на життєву і професійну прірву. Університет, який ще недавно вважав його здібним і перспективним науковцем, тепер бачив у ньому лише незручного опонента офіційній доктрині.

Настав час випробування ще однією дорогою, якою здатні пройти лише найміцніші духом: через приниження — до гідності, через відчай — до надії, через заборону — до слова. Почалися важкі роки опали і пошуків себе — роки, коли він раптом став чужим для тих, хто ще вчора називали його своїм. Він став безробітним: це не просто відсутність зарплатні — це відсутність себе самого. Відчувати в собі творчу силу, відшліфовані часом і працею знання, безліч ідей — і не мати змоги їх застосувати! Це були роки, коли радянська система намагалася знищити людину, яка думала своїм розумом і писала рідною українською мовою. Це були роки, які пізніше професор І. Михасюк назве влучно й гірко: «Він пережив свій Сибір у Львові». Це було не менш каторжно: роки приниження, роки, коли талант і знання змушені були шукати притулку деінде, тільки не в аудиторії, для якої вони призначалися.

Заборона викладати — ціна за слово правди — не змусила Степана Злупка замовкнути. Він продовжував писати і говорити правду про суспільно-політичні та економічні процеси в історії України минулих століть. Правдиве слово, народжене в чесному пошуку істини, лише підсилює ціну й силу внутрішньої свободи. Воно чекає і рано чи пізно повертається до тих, хто вмів його почути, хто вирізняється принциповою відданістю і має силу духу відстояти право на власне бачення історичної правди. Степан Миколайович продовжував писати навіть тоді, коли, здавалося, писати не було для кого й не було для чого. Писав так, як пише людина, що не може не писати, бо думка, не виражена словом, спалює зсередини.

Водночас такі зигзаги життєвого шляху тільки загартували Степана Злупка на довгій дорозі до захисту докторської дисертації. Він продовжував працювати — методично, уперто, немов та крапля, що точить камінь. Полеми його невтомного наукового пошуку стали не тільки історія економічної думки України, а й проблеми зайнятості населення, трудовий потенціал регіонів, соціально-економічні процеси, демографічні тенденції та перспективи розвитку національної економіки в умовах ринкової трансформації. Як результат, 10 грудня 1989 р. С. Злупко отримує офіційне визнання за наукову пристрасть, якою займався фактично ще з молодості. Захист докторської дисертації ознаменував тиху і водночас заслужену перемогу впевненої у своїй правоті людини над системою, яка намагалася її зламати. Степан Злупко став одним з останніх докторів економічних наук, які захистилися ще за часів СРСР. Наче історія навмисно провела межу між минулим і майбутнім. Визнання, яке роками обходило вченого і педагога, нарешті справедливо знайшло дорогу до нього.

Незалежність України відкрила перед доктором економічних наук (1990 р.) і професором (1991 р.) Степаном Миколайовичем Злупком нові можливості творчої реалізації, застосування своїх знань і міжнародного визнання. Його запрошують викладати до рідного університету — того самого,

звідки звільнили майже 20 років тому. Нові дороги визнання пролягли через Мюнхен, де його було обрано професором Українського вільного університету і запросили читати лекції; Кембридж, що вписав його ім'я до біографічних видань найвидатніших постатей світу; і через міжнародні конференції у різних країнах світу, на які його незмінно запрошували.

Особливе місце серед наукових здобутків професора посідає парадигма «трьох теперішностей: минулого, сучасного, майбутнього («геоекономічної перспективи»)), яка вбирає історико-культурні традиції української науки, ураховує загальноцивілізаційні цінності та є частиною світового наукового процесу. Ці дослідження, а також підготовка наукових кадрів, науково-організаційна й науково-громадська діяльність зумовили визнання вченого і в Україні. Професора С. Злупка обрано дійсним членом Наукового товариства імені Тараса Шевченка, де він довгий час був головою економічної комісії; обрано академіком Академії економічних наук України; присвоєно звання заслуженого діяча науки і техніки України; він став лауреатом Державної премії України в галузі науки і техніки; обіймав посаду головного наукового співробітника Інституту регіональних досліджень НАН України; отримав премію імені Михайла Туган-Барановського НАН України. Це не повний перелік заслуг, які вирізняють постать професора С. Злупка з-поміж багатьох видатних сучасників, а також засвідчують його амбітність, «настирливість і впертість» у пошуках наукової істини й власної життєвої дороги.

Вінцем свого життєвого шляху Степан Миколайович вважав кафедру економіки України — першу таку кафедру в незалежній державі. Він створив її за підтримки ректора університету професора І. Вакарчука і очолював до останнього дня свого життя. Він працював натхненно, подеколи навіть не самовито, наче поспішав випередити час, якого, здавалося, завжди бракуватиме для втілення всіх задумів.

Професор С. Злупко разом з дружиною Ярославою і сином Тарасом видавали праці з української економічної класики за власний кошт — наслідуючи традиції національного меценатства. Ярослава Семенівна впорядковувала матеріали, вкладала гроші з сімейного бюджету у видання книг. Це яскраво свідчить, як говорив академік М. Долішній, про те, як багато можуть зробити для науки і культури двоє людей, якщо є бажання і намагання бути корисним своєму народові. Так виглядає любов до України і науки в конкретних, щоденних вчинках.

15 листопада 2006 р. серце професора Степана Миколайовича Злупка зупинилося. Він завершив земний шлях і відійшов у світ світла, залишивши по собі не порожнечу, а спадщину: наукову школу, кафедру, книги і, найголовніше, учнів, у яких є шанс бути гідними послідовниками видатного Вченого, зберігаючи людську гідність, любов до України і пам'ятаючи уроки людяності професора. Прикладом для наслідування є його слова про те, що сумлінна праця ніколи не пропадає марно. Вона неодмінно проросте плодами, але найбільшої поваги варта та праця, що витрачена в інтересах України. С. Злупко був справжнім патріотом, який неначе жив за заповітом

св. Андрея Шептицького — любити Україну не потоком гучних і галасливих фраз, а тихою, невтомною працею.

Головна його дорога пролягала «через терни до зірок», і він пройшов її, відчувши всім тілом і всією душею і терни, і зорі. Коли не пускали до зірок, ішов крізь терни, не озираючись. Від стежки до річки Бистриці, від 16 км босоніж до Дрогобича і до більш як 1600 наукових і науково-популярних праць, підручників і посібників, опублікованих в Україні, Великій Британії, Канаді, Німеччині, США та інших країнах світу; до звання доктора економічних наук, професора; повернення до університету і створення кафедри економіки України, названої ним ім'ям Туган-Барановського — видатного українського вченого світової слави.

У кожному з цих епізодів є одне спільне: Степан Миколайович ішов далі навіть тоді, коли дорога здавалася перекритою. Це, мабуть, головний урок — не той, що можна виконати одноразово, а той, що потрібно повторювати щодня: не зупинятися, навіть коли попереду терни, бо за тернами — зорі.

Кожній іпостасі професора Степана Злупка, науковця, педагога, наставника, організатора, громадського діяча, притаманні подвижництво і пристрасть, сформовані в дитинстві, пронесені крізь роки юності й загартовані роками випробувань, і протягом цих років — незмінна любов до України, виражена мовою науки.

Він виховав цілу плеяду науковців, які продовжили започатковані ним напрями досліджень: економічну україніку, регіоналістику, екогомологію, економічну франкіану. А ще він показав світові, що українська економічна думка — не провінційне відлуння чужих теорій, а самобутня, глибока традиція зі своїми вершинами світового рівня.

Хто знав професора Степана Злупка, пам'ятають його не лише як ерудовану особистість з енциклопедичними знаннями, а насамперед як людину великої емоційності й демократичності, яка поєднувала повагу до слова опонента з непримиренністю до інтелектуальної байдужості. Він не боявся визнавати помилки, вчитися в молодших, якщо ті приносили свіжу думку. У кожному з нас, його учнів, він шукав насамперед не слухняного виконавця, а майбутнього самостійного дослідника.

Через роки дедалі виразніше розумієш: те, що колись здавалося буденним, — лекція, коротка розмова в коридорі економічного факультету, погляд, яким він умів похвалити або присоромити, — насправді було відповідною школою. Не лише школою мого становлення як майбутнього вченого в галузі економічного націоналізму, а й школою гідності — зі своїми неповторними уроками життя.

Власне, життєвий шлях професора Степана Миколайовича Злупка — це не тільки історія одного окремого вченого, а своєрідний дороговказ, з якого можна і потрібно винести головні для себе уроки: жертвна праця заради суті, а не визнання; гідність без озлоблення; вдячність і повага до іншого; скромність перед істиною; виховання молодого покоління і незупинний рух уперед, який ніяка заборона, жодне звільнення, роки приниження так і не змогли

зупинити. Саме ці уроки і становлять справжню спадщину непересічної по-
статі в українській економічній науці — мого Вчителя, Наставника, Видатної
Людини, професора Степана Злупка, — спадщину, яку варто не просто
пам'ятати, а й переймати, продовжувати і передавати наступним поколінням.

15 липня ми відзначаємо День Української Державності, і це не випадко-
вий, а глибоко символічний збіг, адже саме цього дня народився видатний
український учений, доктор економічних наук, професор Степан Миколайо-
вич Злупко — справжній патріот, для якого служіння Україні було справою
всього життя. Історія не знає випадковостей: її закономірності — це завжди
результат людських рішень, вчинків, наполегливої праці й свідомого вибору.
І доля Степана Злупка — яскраве цьому підтвердження.

Надійшла 15.07.2026

Підписана до друку 20.07.2026

Оприлюднена 18.08.2026

Stepan Holubka, Dr. Sci. (Econ.), Prof.,
Professor of the Department of Economics and Finance
National Academy of Management
15, Ushynskoho St., Kyiv, 03151, Ukraine

LIFE PATHS OF AN OUTSTANDING SCHOLAR

The main milestones in the scholarly activity of the prominent devotee of Ukrainian eco-
nomic science, Professor Stepan Zlupko (1931—2006), are analyzed through the prism of
the capricious disposition of fate. The main areas of the scientific school he founded are
presented, highlighting key guideposts and unique life lessons: self-respect, gratitude, self-
belief, a sense of national dignity, and daily work. The significance of Professor Zlupko's
legacy for the formation of national identity and the understanding of the place and role of
Ukrainian economic science in the global scientific process is substantiated.

Keywords: *Ukrainian economic science; scientific school; economic Ukrainica; regional
studies; ecohology; economic Frankiana.*

Received on July 15, 2026

Signed for printing on July 20, 2026

Published on August 18, 2026